

Een collectief van gespecialiseerde
onderzoeksjournalisten

kantoor:
Gaasterlandstraat 5, 1079RH Amsterdam

desk@investigativedesk.com
www.investigativedesk.com
+31 6 54674124

Verslag over 2020

Voorwoord

Stichting De Onderzoeksredactie is opgericht op 16 november 2018.¹ De feitelijke start was maart 2019, dankzij een financiering van het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek. Later kwamen daar andere geldgevers bij.

Vanwege haar internationale ambities hanteert De Onderzoeksredactie sinds begin 2020 de Engelse naam The Investigative Desk. Zij ziet zich als een collectief voor thematisch gespecialiseerde en grensoverschrijdende onderzoeksjournalistiek, en publiceert haar bevindingen zoveel mogelijk in bestaande media. Zij richt zich vooral (maar niet uitsluitend) op vijf grote thema's: defensie & veiligheid, energie & klimaat, farma & gezondheidszorg, tabak, en voedsel & alcohol.

Bij de start dacht The Investigative Desk drie jaar nodig te hebben om voldoende schaalgrootte, journalistieke kwaliteit en duurzaamheid te bereiken. Zij formuleerde drie fases:

- 2019: opstarten, aantrekken van vaste kern freelancers voor de kernthema's, aanleggen van de eerste onderzoeksdossiers;
- 2020: verankeren van specialisaties, het opzetten van (inter)nationale samenwerkingen, stappen zetten naar een duurzame financiële basis, (co)-ontwikkeling van een leerwerkplaats;
- 2021: uitgroei tot internationaal centrum en platform voor onderzoeksjournalistiek in onze specialisaties.

Zoals uit bijgaand verslag en uit het financieel verslag blijkt, is de tweede fase – ondanks de Coronacrisis – naar mijn mening uitstekend verlopen. We zijn intussen vijf maanden onderweg in de derde, cruciale fase op weg naar een duurzame organisatie, en ik ben optimistisch dat ook die positief zal uitpakken.

Marcel Metzke

Hoofdredacteur en bestuurder
14 juni 2021

¹ Ook in 2014 – 2016 bestond een Stichting De Onderzoeksredactie. Deze was opgezet door Marcel Metzke en De Groene Amsterdammer. Die samenwerking is in de zomer van 2015 beëindigd. De betreffende stichting is onder andere naam verder gegaan. De huidige Stichting De Onderzoeksredactie is juridisch dus nieuw.

Verslag

Samenvatting

In het jaar 2020 was The Investigative Desk zeer productief. We startten rond de dertig onderzoeken. De helft resulteerde in publicaties, het grootste deel van de andere helft bereikte dat stadium in de eerste helft van 2021. Wij gebruiken onze middelen efficiënt, slechts 4 à 5 procent van onze investeringen in onderzoeksprojecten leidt niet tot publicatie. Veel producties kregen brede media-aandacht. Voor meer details zie hieronder, de rubriek 'publicaties'.

Onze doelen, zoals geformuleerd in het beleidsplan voor 2020, waren de volgende:

- verankeren van de specialisaties,
- uitbouw van de (inter)nationale samenwerkingen,
- zorgen voor een duurzame basis,
- zoeken naar eigen publicatievormen en nieuwe verdienmodellen,
- (co)-ontwikkeling van een leerwerkplaats met nadruk op specialisatie en internationalisatie

Door de Covid-19 crisis hebben we minder vaart kunnen maken dan gehoopt. We hebben ons tijdpad voor deze doelen daarom opgerekt naar twee jaar, dus 2020-2021.

Wat is daarvan in 2020 bereikt? De details vindt u hieronder en in de bijlage 'jaaroverzicht' maar kort samengevat komt het hierop neer:

We hebben op alle fronten aanzienlijke voortgang geboekt. Ons budget is verdubbeld, onze basisfinanciering is verbreed, onze inkomsten uit projectsubsidies en honoraria zijn toegenomen, we hebben een mooi scala nationale publicatiepartners opgebouwd, we hebben – met die partners - enkele interessante multimedia-producties gerealiseerd.

We zijn vooral trots op onze internationale samenwerkingen, met The British Medical Journal, met Le Monde, en – in verschillende projecten – met journalisten in België, Duitsland, Frankrijk, Griekenland, Italië, Mali, Spanje, Zweden en Zwitserland. In de eerste helft van 2021 breidde het aantal internationale samenwerkingen zich verder uit, daarover meer in onze nieuwsbrief 2021 H2, die in juli 2021 zal verschijnen.

We werkten in 2020 ook samen met twee wetenschappelijke instituten: IVO Research en de University of Bath (UK).

De organisatie

Wij konden onze werkplekken bij De Coöperatie blijven gebruiken, met uitzondering van de lockdown periode van maart-mei. In de maanden daarna waren wij vaak vrijwel de enige gebruikers, zodat het hanteren van voldoende sociale afstand geen probleem was. Nadat in de zomer een medewerker in de privésfeer een besmetting had opgelopen, hebben wij een eigen protocol afgesproken, dat inhield dat de medewerkers minimaal tien dagen niet naar De Coöperatie kwamen als een huisgenoot positief was getest of als zijzelf in een risicosituatie waren geweest. Dit heeft goed gewerkt, er zijn geen aanwijzingen van onderlinge besmettingen geweest

Gedurende het jaar ontstond behoefte aan betere stroomlijning van het productieproces en de begeleiding van projecten. Mede doordat maar twee van de vijf thema's eigen 'deskleiders' hadden, rustten die taken in de praktijk ook te veel op de hoofdredacteur. Aan het eind van het jaar hebben we besloten om een 'driehoek' te vormen van hoofdredacteur en twee senior-redacteuren. Zij zijn nu samen verantwoordelijk voor:

- de leiding van de thema's (de term 'desk' laten we vallen,
- de beoordeling van plannen van aanpak en de beslissing tot al dan niet uitvoeren van voorgestelde projecten
- de samenstelling van de projectteams
- de begeleiding (lacunesessies, constructiesessies, tegenlezen van conceptversies, enzovoort),
- de monitoring van de projecten, tot en met de publicatiefase.

De driehoek heeft standaardcriteria geformuleerd voor de omvang en de doorlooptijd van de projecten.

De redactie

Het medewerkersbestand groeide licht en telde eind 2020 zestien mensen: acht vaste (freelance) medewerkers, een medewerkster in (tijdelijk) dienstverband en zeven losse medewerkers. Een medewerkster verricht naast journalistiek werk ook praktische taken (bijhouden agenda, projectenlijst, website, e.d.).

Twee medewerkers vertrokken, een wegens fysieke problemen en een vanuit de wens om ook wat dagbladervaring op te doen. Daartegenover stond de komst van een prijswinnend, meer ervaren duo onderzoeksjournalisten.

Zoals aangekondigd in het beleidsplan hebben we het oplopende aantal projecten ondanks de matige personeelsgroei toch kunnen uitvoeren door de zittende medewerkers voor meer uren in te schakelen. Zoals voorzien heeft dit geresulteerd in een verdubbeling van de redactiekosten.

Het plan om een nieuwe medewerker aan te trekken voor ondersteunende taken als administratie, eindredactie, marketing (persberichten, website, social media), Engeltaalige editing en fondsen- donatiewerving hebben we niet uitgevoerd. Om de toeneemende werklast in deze taken op te vangen hebben we het volgende gedaan:

- De medewerkster die hierin al een en ander deed heeft meer uren gekregen.
- Voor snelle vertalingen van samenvattingen, onderzoeksplannen e.d. hebben we een vaste externe vertaler (En-Ne en Ne-En) ingeschakeld.
- Vanuit de redactie klonk de wens om de meer inhoudelijke ondersteunende taken (rond eindredactie, persberichten en sociale media) onder de redacteuren zelf te verdelen, mede ter versterking van de collectieve gedachte. Hier is in mei 2021 een begin mee gemaakt.

Rest alleen nog de zoektocht naar puur administratieve assistentie.

Diversiteit

De diversiteit van de redactie is niet wat hij moet zijn. Van de zestien redacteuren en medewerkers waren eind 2020 slechts twee vrouw. Dat was aanleiding om dit onderwerp nu echt hoge prioriteit te geven. Met succes: in de eerste maanden van 2021 hebben wij twee nieuwe – beide vrouwelijke - medewerkers binnengehaald. Voor de nieuwe ronde van het Onderzoekslab, die voorjaar 2021 van start ging, meldden zich vooral vrouwelijke kandidaten, van wie wij er drie hebben aangenomen. Afhankelijk van het resultaat kunnen een of meer van haar doorstromen.

De website

In het voorjaar van 2020 zijn het nieuwe logo en de nieuwe website in gebruik genomen. Aanvankelijk wilden we de site uitsluitend Engelstalig houden maar later in het jaar hebben we hem tweetalig gemaakt, om de zichtbaarheid naar Nederlandse subsidiegevers en publicatiepartners te vergroten.

De site is nog altijd eenvoudig maar naarmate ons aantal publicatie toeneemt, begint langzaam wel behoefte te ontstaan aan een professionelere site. Daartoe zullen eind 2021 voorbereidingen in gang worden gezet.

De projecten

In 2020 hebben we gewerkt aan een kleine dertig projecten, in alle specialisaties. Het betreft alleen projecten die ook de fase van een vooronderzoek bereikten, de kleine oriëntaties rond tips en nog onrijpe ideeën zijn in dit aantal niet meegeteld.

Tien projecten hebben in 2020 tot publicaties geleid. Voor meer details zie het jaaroverzicht in de bijlage. Vier projecten hebben we gestaakt, twee al na korte tijd omdat ze toch te weinig journalistieke relevantie bleken te hebben, twee wegens tegenvallende resultaten. Ons productieproces – met meerdere go/no go momenten – leidt ertoe dat hiermee maar relatief weinig geld gemoeid is. Nog eens negen projecten zijn / worden in 2021 gepubliceerd. Vier van de in 2020 opgestarte onderzoeken zijn op het moment van schrijven nog gaande.

Thema defensie & veiligheid

Dit is, mede vanwege de ontoegankelijkheid van de betrokken organisaties en bedrijven, geen gemakkelijk thema. De startfinanciering van OSIFE, toegekend in juni 2019, liep eind 2020 af. OSF concentreerde in de loop van 2020 alle financiering op de Covid-19 crisis en kon vooralsnog geen vervolg toezeggen. Dankzij uitbreiding van de financiering van het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek en projectsubsidies konden wij toch doorgaan met dit belangrijke thema.

Het eind 2019 opgestarte onderzoek naar aanbestedingen door het ministerie van defensie voor leveranties en diensten in missiegebieden liep het hele jaar door. Eén vondst leidde tot een apart deelonderzoek naar een specifiek probleem rond de VN-missie in Mali, waar ook Nederlandse militairen tot in 2019 aan deel hebben genomen. Deze spin-off leidde tot een samenwerking met Mo Magazine (België) en Le Monde, en tot een publicatie in Le Monde Afrique. Een Nederlandse publicatie (in NRC) volgt in 2021.

Ons onderzoek naar de lobby rond het European Defence Fund liep vertraging op door vertraging in de betreffende besluitvorming.

We startten een nieuw onderzoek naar de geldstromen van wapenfabrikanten die door Nederland lopen.

Thema energie

Binnen dit thema werkten we aan drie onderzoeken. Het eerste betrof een onderzoek, gestart in 2019 en in samenwerking met Follow The Money, naar de invloed van de gasindustrie op het onderzoek naar 'duurzame energie' van de Rijksuniversiteit en Hanzehogeschool Groningen. Het betreffende artikel is gepubliceerd op 11 januari 2020.

Dit project leidde tot vervolgonderzoek naar de economische en politieke aanwezigheid van Gazprom in Nederland en tot twee artikelen daarover, beide gepubliceerd in begin 2021.

Thema farma & gezondheid

We zagen ons grote onderzoek naar weesgeneesmiddelen gepubliceerd in zowel The British Medical Journal als het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde. In aansluiting op het program zoals geformuleerd in ons beleidsplan werkten we verder aan onderzoeksprojecten over value based pricing (een van de belangrijkste mechanisme achter de prijsopdriving van weesgeneesmiddelen), het opzetten van een financiële database over de farmaceutische industrie, de nascholing van specialisten, de positie van vrouwen in klinische trials, de EMA-procedures voor toelating van nieuwe medicijnen en het Nederlandse en EU-beleid rond de bestrijding van Covid-19.

Thema voeding

In 2020 is onder dit thema een onderzoek uitgevoerd naar de invloed van Unilever op het publiek-private onderzoek van Wageningen University & Research. Dit is gepubliceerd in december (zie publicaties) en heeft geleid tot een vervolgonderzoek naar de invloed van FrieslandCampina op het veeteeltonderzoek aan diezelfde universiteit (gepubliceerd in 2021).

Thema tabak

We werkten in dit thema met name aan onderzoeksprojecten rond belastingontwijking (een samenwerking met de University of Bath), de tabaksmarketing in supermarkten, influencer marketing van heated-tobacco en vaping producten, het toezichtapparaat (NVWA) en een reconstructie van de lobby rond de rookmaatregelen in het Nationaal Preventie Akkoord (een samenwerking met IVO Research). Enkele van de betreffende publicaties hadden aanzienlijke impact (zie sectie impact).

Speciaal project rond Covid-19

Samen met De Coöperatie hebben we het project 'Corona, Internet en Grondrechten' opgezet en daarvoor financiële steun verworven van SIDN Fonds en Stichting Democratie & Media. Het onderzoek startte in november 2020 en kent een regionale, nationale en internationale component. De eerste publicatie volgde in mei 2021.

Samenwerkingen

Nationaal:

- We hebben in 2020 gestaag verder gewerkt aan de versterking van ons netwerk van reguliere samenwerkingspartners. Dat netwerk bestaat nu uit Argos (radio en online), Follow the Money (onderzoeksjournalistiek platform, online), NRC Handelsblad (dagblad, papier en online), Vrij Nederland (maandblad, papier en online) en het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde (wetenschappelijk tijdschrift, papier en online).

- In november 2020 rondden we een onderzoek naar de tabakslobby rond de uitvoering van het Preventie-akkoord af. IVO Research verzorgt het wetenschappelijk deel, De Onderzoeksredactie het onderzoeksjournalistieke deel met de bijbehorende journalistieke publicaties. Dit project werd gefinancierd uit een wetenschappelijke beurs van een aantal gezondheidsfondsen. De samenwerking verliep zo goed dat IVO ons begin 2021 uitnodigde voor een volgend project.
- In oktober publiceerde NRC Handelsblad ons grote onderzoek over belastingontwijking door de tabaksindustrie (zie overzicht publicaties).
- De samenwerking met Follow the Money heeft in 2020 een structureel karakter gekregen, mede doordat FTM ons uitnodigde om met name op het thema farma meer bijdragen te leveren.
- Samen met De Coöperatie hebben we het project 'Corona, Internet en Grondrechten' opgezet (zie boven, speciaal project).

Internationaal:

- De samenwerking met The BMJ is in de loop van 2020 en begin 2021 geleidelijk op gang gekomen. Na publicatie van ons onderzoek van naar weesgeneesmiddelen volgde een publicatie over Remdesivir in het kader van het internationale samenwerkingsproject Behind the Pledge, waar wij aan deelnamen. Voorjaar 2021 publiceerde The BMJ bovendien een coproductie van Le Monde en TheID over belangenconflicten van wetenschappers in de reduced risk beweging (voorstanders van e-sigaretten en heated tobacco producten).
- Er kwam in 2020 een zeer vruchtbare samenwerking op gang met Le Monde:
 - Project vuilverbranding MINUSMA-missie Mali, met correspondent Paul Lorigerie en de Italiaanse fotograaf Michele Cattani, resulterend in een artikel in Le Monde Afrique.
 - Project nicotinepromotie in Covid-19 tijd met redacteur Stéphane Horel, resulterend in artikelen in Le Monde en op Argos online.
 - Project Foundation for a Smoke Free World (een mantelorganisatie van tabaksfabrikant Philip Morris) resulterend in een publicatie in Le Monde, Knack (België) en op FTM.
 - Deze samenwerking is in 2021 voortgezet en verbreed naar andere thema's, er staan drie nieuwe projecten op stapel waarvan een op moment van schrijven al tot publicatie heeft geleid.
 - Deze samenwerking zal in 2021 bovendien worden uitgebreid via een project van TheID, Le Monde en het Britse Bureau of Investigative Journalism.
- De bovengenoemde publicatie in Knack heeft snel geleid tot meer samenwerking met dit invloedrijke Belgische weekblad, dat een oplage van rond 100.000 heeft. Begin 2021 zijn al snel twee nieuwe publicaties afgesproken.
- Hierboven is het project Behind the Pledge al enkele keren genoemd, een internationaal onderzoek naar het Europese Covid-10 beleid. Het betrof een team van journalisten uit Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Italië, Nederland en Zwitserland. De publicaties, veelal in grote media (zie overzicht), bereikten miljoenen mensen en hebben aldus een mooie bijdrage geleverd aan onze internationale zichtbaarheid. Het team overweegt in 2021 nieuwe projecten.
- Het project 'Corona, Internet en Grondrechten' leidde tot samenwerking met Die Zeit (via een freelance medewerker), Le Monde, de Belgische omroep VRT. In de Nederlandse publicatie werkten we samen met NOS.nl.

Impact:

Samenwerking en zo breed mogelijke publicatie is de belangrijkste methode van The Investigative Desk om maatschappelijke impact te bewerkstelligen. Zoals hierboven in het publicatieoverzicht en de paragraaf over samenwerking wel blijkt, slagen wij daar goed in. Meerdere van onze publicaties bereikten een miljoenenpubliek, niet alleen in Nederland maar ook in andere Europese landen.

Politieke impact

Tweede Kamer:

- Vragen over invloed gasbedrijven op Gronings onderzoek naar duurzame energie
- Vragen over influencer marketing
- Verzoek om kabinetsreactie op onze berichtgeving over de belastingontwijking door tabaksconcerns (gevolgd door reactie staatssecretaris)
- Vragen over de tabakslobby via de VVD ten tijde van Preventie-akkoord

N.a.v. onze berichtgeving over sluipmarketing zegde staatssecretaris Blokhuis van VWS uitbreiding van de NVWA toe.

N.a.v. onze berichtgeving over betalingen van tabaksfabrikanten aan supermarkten voor een prominente plaats in het schap legde de NVWA boetes op.

Onze berichtgeving over weesgeneesmiddelen in The BMJ dient mede als basis voor de ontwikkeling van een nieuwe strategie door AIM (de Europese koepelorganisatie van zorgverzekeraars).

Stagiair(e)s en Onderzoekslab

Gedurende het jaar heeft The Investigative Desk twee individuele stagiair(e)s begeleid en twee groepen stagiaires van de School voor de Journalistiek Utrecht.

Eind van 2020 hebben we besloten om de samenwerking met de School van de Journalistiek op te schorten, aangezien wij niet de mogelijkheid hebben om de aangeboden stagiair(e)s te selecteren.

In 2020 hebben we twee rondes van Het Onderzoekslab begeleid (februari-juni en november – april 2021). De eerste groep bestond uit vijf deelnemer en deed onderzoek naar de invloed van Unilever op het publiek-private onderzoek van Wageningen University & Research. Dit artikel werd gepubliceerd in december. De tweede groep telde drie deelnemers en deed onderzoek naar de monitoring van thuiswerkers via de gebruikte software. Dit onderzoek liep tot in april 2021 en zal worden gepubliceerd in juni 2021.

Najaar 2020 zegde het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek ons een subsidie toe voor wederom twee rondes in 2021. Deze stijgt met 42% naar € 16.800 (aandeel TheID). Door verhoging van het cursusgeld stijgt het totale budget voor het Lab met 50% naar € 24.700.

Het Lab wil de deelnemers ook helpen bij het financieren van hun onderzoek. Zij blijken er over het algemeen goed in te slagen om opleidings- en projectsubsidies te verwerven, en zo minstens een deel van hun investering (in tijd en cursusgeld) terug te verdienen.

Financiering en administratie

Wij verwierven voor de periode 2020-2021 een structurele bijdrage van het Koningin Wilhelmina Fonds ter grootte van € 262.130 (exclusief BTW over een deel van honoraria en kosten), dus € 131.065 per jaar. Deze bijdrage betreft ons onderzoek naar de tabakssector. KWF heeft geen invloed op de keuze van de specifieke projecten, op de wijze waarop wij ons onderzoek uitvoeren en op de wijze en timing van publicatie. Medio 2021 volgt een evaluatie, die bij positieve uitkomst leidt tot toekenning van nog eens € 65.532 voor de periode januari-juni 2022.

Het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek kende ons een subsidie toe van € 85.132.

Open Society Foundations keurde ons verzoek om verlenging van de looptijd van haar bijdrage goed, zodat wij van daaruit € 36.000 tot onze beschikking hadden. Deze waren bestemd voor onze thema's defensie en farma. OSF heeft geen invloed gehad op de keuze van de specifieke projecten, op de wijze waarop wij ons onderzoek uitvoeren en op de wijze en timing van publicatie.

De University of Bath steunde ons onderzoek naar belastingontwijking door de tabaksindustrie met een totaal van € 35.000 waarvan € 22.500 is besteed in 2020.

Het SIDN Fonds zegde De Coöperatie en TheID financiële steun toe voor het project Corona, Internet en Grondrechten. Ons aandeel bedraagt € 34.500 waarvan € 13.800 is uitgekeerd in 2020. Stichting Democratie & Media kende voor een deel van dit project een subsidie toe waarvan het TheID-aandeel € 26.255 bedraagt – dit is te besteden in 2021.

Wij sloten 2020 af met een totaal aan inkomsten van € 365.000, wat neerkomt op een verdubbeling ten opzichte van 2019. Ook het balanstotaal en de reserve verdubbelde. Een nadere uitsplitsing is te vinden in het jaarverslag.

Het jaarverslag geeft een beeld van de 'hefboomwerking', waarbij wij structurele financiering en reserves inzetten voor onze vooronderzoeken en op basis van die vooronderzoeken projectsubsidies verwerven. Die hefboomwerking is in de praktijk sterker dan uit het verslag blijkt. Een deel van de verworven subsidies wordt namelijk uitgekeerd aan individuele redacteurs en vormt dus geen formeel onderdeel van de jaarrekening van Stichting De Onderzoeksredactie. In 2020 ging het om toekenning van rond € 56.000 aan individuele subsidies waarvan rond € 16.000 daadwerkelijk in 2020 is besteed. Deze kunnen feitelijk worden gezien als extra projectbudget.

Daarnaast is er dan ook nog extra projectbudget 'in natura', bestaande uit de personele bijdrage van onze samenwerkingspartners. In een aantal gevallen verzorgen ze niet alleen de publicatie maar participeren zij ook in het onderzoek. Dergelijke onderzoekssamenwerkingen hebben wij uitgevoerd met Follow the Money, Argos en Le Monde.

Verder steken de partners soms veel energie in de verrijking van onze publicaties, in de vorm van podcasts, luisterversies, animaties en korte video's. Het is niet goed mogelijk deze investering te kapitaliseren maar het gaat om aanzienlijke bedragen.

Voor de ontwikkeling van ons verdienmodel is het belangrijk om te kijken naar de verhouding basisfinanciering – projectfinanciering – eigen inkomsten. Dit was in 2020, in grote lijnen:

- basisfinanciering: € 195.000 (50%)
- projectfinanciering: € 93.000 (plus individuele projectsubsidies: € 16.500) (30%)
- eigen inkomsten: € 76.000 (20%)

In het vorige bestuursverslag schreven we over de administratieve complexiteit van het werken met meerdere financieringsbronnen, die deels thematisch geormerkt zijn en bovendien in hun verantwoordingseisen verschillende tarieven hanteren. De beschreven problemen zijn goed opgelost, en het Stimuleringsfonds voor de Journalistiek heeft onze eindverantwoording over 2019 goedgekeurd.

Jaaroverzicht 2020

Algemeen

Januari

De financiering van ons onderzoek naar de tabaksindustrie krijgt een impuls uit drie hoeken: KWF (structurele subsidie voor 2,5 jaar), de University of Bath (cofinanciering van een groot onderzoek naar belastingontwijking door de tabaksindustrie) en een subsidie van European Journalism Fund (ook voor onderzoek belastingontwijking).

We kiezen een nieuw logo: de schermer, en een nieuwe illustratie voor de website: bovenaanzicht van het bureau van de onderzoeksjournalist met een focus op het grote, transnationale bedrijfsleven (hieronder de Twitter versie)

Februari/maart

Covid-19 leidt tot enkele ziektegevallen van medewerkers en tot thuiswerken van de redactie. Het leidt bovendien tot vrijwel volledige focus van onze publicatiepartners op deze crisis. Zelf kiezen wij ervoor om onze lopende onderzoeken voort te zetten. Dat lukt goed, hoewel sommige van de betreffende publicaties met uitstel te kampen krijgen.

Op 6 februari gaat ons eerste Onderzoekslab van start (samenwerking met De Coöperatie). Een groep van vijf deelnemers doet onderzoek naar de nauwe relaties tussen Unilever en Wageningen University & Research. Door Covid-19 komt het traag van de grond. Na enkele weken moeten de sessies online worden gehouden (wat lastig is voor de teambuilding in deze jonge groep). Bovendien zijn gesprekspartners moeilijk te bereiken en zijn reportages en bezoeken aan de universiteit zelf niet mogelijk. Niettemin weet de groep het onderzoek - met veel inzet en vindingrijkheid - tot een goed einde te brengen. Het resultaat wordt in december gepubliceerd in Vrij Nederland.

Mei

Vanaf eind deze maand komt de redactie weer één dag per week fysiek bijeen in het gebouw van De Coöperatie, dat voldoende ruimte biedt voor sociale afstand en veilig werken.

Augustus

Wij gebruiken onze structurele financiering voor het maken van goede plannen, die vervolgens dienen als basis voor aanvragen van projectsubsidies. In de tweede helft van het jaar komt deze 'hefboom' sterk op gang. We verwerven vier projectsubsidies in één maand.

Eind augustus houden de leiders van de thema's en de hoofdredacteur een 'heidag', over de ontwikkeling van de organisatie en over het productieproces, tijdens een lange wandeling in het Amsterdamse Bos.

September

Onze medewerker Lucien Hordijk wordt uitgenodigd om deel te nemen aan een internationaal onderzoeksproject Behind the Pledge in zes landen naar de afspraken tussen de overheden en de farmaceutische industrie rond de ontwikkeling van de Corona-vaccins. Dit leidt begin 2021 tot een serie publicaties in gezaghebbende media.

We verwerven weer meerdere subsidies, waaronder een flinke van het SIDN Fonds voor het project 'Corona, Internet en Grondrechten', dat wij samen met De Coöperatie hebben opgezet.

Oktober

De tweede ronde van het Onderzoekslab gaat eind oktober van start, met een onderwerp dat goed paste in het project 'Corona, Internet en Grondrechten'. Het resultaat van het onderzoek zal in juni 2021 op Vrij Nederland online worden gepubliceerd.

Na de publicatie van onze onderzoek naar belastingontwijking door de tabaksindustrie in NRC Handelsblad stuurt tabaksfabrikant Philip Morris een brief naar de NRC-hoofdredactie om onze onafhankelijkheid ter discussie te stellen. Hoofdredacteur Metzke en voorzitter van de Raad van Toezicht Van den Bosch gaven de NRC-hoofdredactie een uitvoerige mondelinge toelichting op de wijze waarop we die waarborgen.

In het kader van onze transparantie hebben we hierna een uitvoerige passage over onze financiering en onafhankelijkheid opgenomen op onze website. De samenwerking met NRC Handelsblad wordt onverkort voortgezet.

December

Voor de regionale poot van ons onderzoeksproject project 'Corona, Internet en Grondrechten' verwerven wij een flinke subsidie van Stichting Democratie & Media.

Verder verwerven we ook twee kleinere projectsubsidies.

We staan opnieuw bloot aan een aanval uit de tabakshoek. Na de publicatie van ons gezamenlijk onderzoek met Argos en Le Monde naar de wijze waarop wetenschappers met banden met de tabaksindustrie Covid-19 gebruiken om nicotine te promoten doet één van die wetenschappers, Konstantinos Farsalinos, zijn beklag via sociale media en direct bij de redacties van Le Monde en Argos. Zijn dreiging met juridische stappen krijgt geen vervolg. Wij krijgen morele steun vanuit collega-organisaties The Bureau of Investigative Journalism (UK) en OCCRP (Organized Crime and Corruption Reporting Programme, Centraal- en Oost-Europa), die na kritische artikelen over de tabaksindustrie ook aan social media aanvallen bloot kwamen te staan.

Publicaties

Voor onze artikelen, samenvattingen en publicatielinks zie www.onderzoeksredactie.nl en www.investigativedesk.com

Januari

'Gasbedrijven domineren Gronings onderzoek naar 'duurzame' energie' De onderzoeksagenda van de New Energy Coalition, een publiek-privaat samenwerkingsverband in Groningen, dat onderzoek naar duurzame energie moet bevorderen, blijkt sterk te worden bepaald door gasbedrijven.

Gepubliceerd op het onderzoeksjournalistieke web platform Follow the Money. Overgenomen door o.a. ANP, NU.nl, RTV Noord, RTV Drenthe; vragen in Provinciale Staten Groningen.

[English summary](#)

Februari/Maart

Onze medewerker Lucien Hordijk wordt genomineerd voor De Loep (prijs VVOJ) voor zijn artikel over de prijsopdriving van lutetium-octetraat (in 2019 gepubliceerd in het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde). In april volgt een nominatie voor de prijs De Tegel (beide helaas niet gewonnen).

April

Onze samenwerking met het onderzoeksjournalistieke platform Argos leidt tot een publicatie (radio en online) over sluipmarketing door de tabaksindustrie, inclusief een radio-interview met staatssecretaris Paul Blokhuis. We onthullen dat de industrie – in strijd met het reclame- en marketingverbod - de supermarkten betaalde voor optimale zichtbaarheid van haar producten. Overgenomen in Trouw en vele andere media. Er worden Kamervragen gesteld; de NVWA start een onderzoek en deelt boetes uit.

Diezelfde maand publiceren we – via Argos en Radio 1 - ons onderzoek naar de inzet van influencers door British American Tobacco (BAT) voor de promotie van haar heated tobacco product Glo via sociale media als Facebook en Instagram.

[English version](#).

Het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde publiceert een artikel van onze hand over de toenemende tekorten aan goedkope medicijnen en het plan tot aanleg van een 'ijzeren voorraad' (dat niet van de grond komt).

Mei

De website van het maandblad Vrij Nederland publiceert ons tweeluik over de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA). Deel 1 behandelt de (schaarse) inspecties van de NVWA naar overtreding van het marketing- en reclameverbod door de tabaksindustrie. Deel 2 laat zien hoe deze industrie het juridische gevecht met de NVWA voert.

[English summary](#).

Juli

The British Medical Journal en het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde publiceren ons grote onderzoek From blockbuster to nichebuster naar de omzetten van farmaceutische giganten in zogenoemde 'weesgeneesmiddelen' (medicijnen voor zeldzame ziekten), en analyseert de gevolgen van de Europese marktbescherming voor deze middelen. Conclusie: deze marktbescherming levert de bedrijven miljarden op. Hier de Nederlandse versie.

Augustus

Het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde publiceert ons onderzoek naar de nascholing van artsen, onder de titel 'Als het maar gratis is'. De meeste van deze cursussen blijken nog altijd te worden gesponsord door de farmaceutische industrie. De accreditatie is zwak. English summary

September

Follow the Money publiceert ons onderzoek naar de lobby rond het tabaksdeel van het Nationaal Preventie Akkoord van eind 2018. Formeel zat de industrie niet aan tafel maar wij tonen aan hoe zij via de VVD toch aanzienlijke invloed op het akkoord kon uitoefenen. Het artikel wordt zeer breed aangehaald: Teletekst 101, Trouw, Argos, NOS Journaal, Oog op Morgen, enzovoort. Een uniek aspect aan dit onderzoek is dat het deel uitmaakt van onze samenwerking met onderzoeksbureau IVO Research en is gefinancierd uit een wetenschappelijke beurs. English summary

Oktober

NRC Handelsblad publiceert ons grote onderzoek naar belastingontwijking door de tabaksindustrie: tabaksfabrikanten sluizen miljarden door Nederland. De publicatie ging vergezeld van een podcast en een video-animatie en werd breed overgenomen op o.a. Teletekst, Radio 1, BNR radio en in de Ierse Business Post. Ze leidde bovendien tot Kamervragen.

In het kader van dit onderzoek doen wij voor NRC ook verslag van de juridische procedure rond een claim van 1,2 miljard euro van de Nederlandse Belastingdienst op British American Tobacco, wegens belastingontwijking. English summary

Het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde publiceert ons onderzoek naar de bewering van belangenorganisatie Women Inc. dat vrouwen slechtere farmacologische zorg krijgen dan mannen omdat farmaceuten hun middelen onvoldoende op vrouwen zouden testen. Overtuigend bewijs voor deze bewering blijkt te ontbreken. English summary

November

Cross-border publicaties van het Behind the Pledge project over grote aankopen door EU-landen van het middel remdesivir, dat wordt ingezet bij de behandeling van Covid-19, zonder bewijs voor effectiviteit. In EU Observer, Le Monde, Süddeutsche Zeitung, Il Fatto Quotidiano, Geneva Health Files.

December

The British Medical Journal publiceert ons artikel (onderdeel van het Behind the Pledge project) over remdesivir.

Follow the Money publiceert ons onderzoek naar de uitgekiende lobbystrategie van tabaksfabrikant Philip Morris.
English summary

Vrij Nederland publiceert ons onderzoek naar de invloed van Unilever op het onderzoek van Wageningen University & Research.
English summary

Argos en Le Monde publiceren de resultaten aan een onderzoek van TheID en Le Monde naar de wijze waarop wetenschappers met banden met de tabaksindustrie de Covid-19 crisis aangrijpen om nicotine aan te bevelen.
English summary

Le Monde Afrique publiceert een artikel over de problemen rond de vuilverbranding bij de VN-missie aldaar, waar ook Nederland tot in 2019 aan deelnam. Dit artikel was de vrucht van een samenwerking met de Mali-correspondent van Le Monde en The Investigative Desk. Publicaties in Nederland en België zijn voorzien voor 2021.